

Literatuur

Dunaway, David K. & Willa K. Baum (1996) *Oral history: an interdisciplinary anthology*. Oxford: AltaMira Press.

Duyvendak, Jan Willem et al. (1992) *Tussen verbeelding en macht*. Amsterdam: Sua.

Hagen, Jelle (1993) *Vragen over vroeger: handleiding voor het maken van historische interviews*. Utrecht: Stichting Ned. Centrum voor Volkscultuur.

Te weinig inzicht in huidige sociale bewegingen?

Repliek van Saskia Poldervaart

In mijn inleiding op de onderzoeksverslagen van mijn studenten heb ik geschreven dat we met dit boek een beeld willen geven van die bewegingen die het zelf vormgeven van je leven nastreven, waarin het gaat om *Do It Yourself*, omdat juist deze bewegingen in de media en van academici en politici zo weinig aandacht krijgen terwijl ‘het leven van je idealen’ toch het uitgangspunt vormt van de meeste huidige activisten. Inderdaad is daarop niet de dominante *rational choice* benadering van toepassing, zoals Vreekamp aangeeft.

Voor een recensent is het natuurlijk altijd moeilijk om in kort bestek de tien verschillende bewegingen, die worden beschreven, te bespreken. Maar een aantal onderzoeken wordt door Vreekamp werkelijk tekortgedaan. De kritiek die hij geeft op het onderzoek van Van Stokrom naar *De wortels van de anders-globaliseringsbeweging in Nederland*, namelijk dat de motivaties en ideologie van deze verschillende wortels niet echt uit de verf komt, gaat alleen ten dele op. Juist door het gebruik van primaire bronnen en aanvullende interviews wordt een beeld gegeven van allerlei onderlinge discussies in Nederland die vanaf 1987 geleid hebben tot het internationaliseren van ‘de’ beweging. Hoewel er over de institutionele afhankelijkheid van de beweging veel zinnige dingen gezegd kunnen worden (reageert de beweging niet te veel op externe gebeurtenissen?), kan niet beweerd worden dat de actiebijeenkomsten alleen gebeurden in ‘de slipstream der notabelen’.

Op de bespreking van het onderzoek van Berents *Over de witheid van de links-radicalen protestgroepen* heb ik de meeste kritiek. Het lijkt wel alsof Vreekamp de mijns inziens belangwekkende vraag van dit onderzoek, namelijk hoe te streven naar diversiteit van een beweging zonder mensen vast te pinnen op één categorie van hun identiteit, niet heeft willen begrijpen. Want deze vraag heeft niets met *Verelendung* te maken, niets met de vraag of migranten het hier beter hebben dan in hun herkomstland. In het zeer theoretische onderzoek van

Berents, gebaseerd op constructivistische noties over identiteit, is via de zes terugontvangen vragenlijsten (niet alle actiegroepen herkenden zich in haar vragen over hoe om te gaan met diversiteit), getoetst of deze noties in 'de' beweging terug te vinden zijn. Haar conclusie is dat men in de huidige beweging bezig is afstand te nemen van de modernistische redenering van diversiteit om te komen tot een 'onberekenbare diversiteit': het inzicht in de verschillen én overeenkomsten tussen verschillende groepsidentiteiten. Het onderzoeksverslag van Schafraad naar de punkbeweging begint inderdaad wat moeizaam, maar het is jammer dat Vreekamp niet vermeldt dat dit komt doordat Schafraad uitgebreid ingaat op het probleem van distantie en betrokkenheid ('als punker de punkbeweging onderzocht') en op de door hem gebruikte begrippen. Om zijn hoofdvraag naar de alternatieve visies en praktijken van de punkcultuur en de rol van de zines daarbij te onderzoeken, gebruikt Schafraad drie methoden: participerende observatie, diepte-interviews met zinemakers en lezers (totaal 21!), en bronnenonderzoek. Hij vermeldt dat participerende observatie zo moeilijk is omdat de punkcultuur een 'niet-gelocaliseerde subcultuur' is; dit vereist deelname aan verschillende activiteiten van het netwerk. Het maken van een eigen zine (niet op internet zoals Vreekamp abusievelijk noemt) beschouwt hij ook als onderdeel van deze methode van veldonderzoek. Het bronnenonderzoek omvatte twee niveaus: het lezen en globaal kenmerken van 32 verschillende internationale zines en een kwalitatieve en inhoudelijke analyse van vier Nederlandse zines. Niet op basis van zijn interviews (zoals Vreekamp stelt) maar op grond van zijn participerende observatie, aangevuld met secundaire literatuur, concludeert Schafraad dat de punkscene nog ten dele macho is, ook al leveren meiden steeds meer een positieve bijdrage aan de punkcultuur. Aan het eind van dit methodologisch gezien zeer interessante onderzoek gaat Schafraad in op het politieke aspect van de punkcultuur en het belang van zines daarbij.

Eurodusnie, de verzamelnaam van het Leidse actiewezen, geldt momenteel veelal als inspiratiebron voor de tegencultuur, zoals Donicie aangeeft. Hij bekritiseert de POS-theorie niet omdat die geen rekening houdt met de verschillen tussen bewegingen en hun oorsprong, zoals Vreekamp noemt, maar omdat de POS diverse tekortkomingen heeft, zoals de fixatie op het politieke proces waardoor achterliggende maatschappelijke processen onderbelicht blijven (zie p. 161). Eurodusnie is een van de groepen die zeer serieus de Europakwestie en de internationalisering van de beweging ter hand heeft genomen, en hoewel er veel onderlinge discussies zijn geweest (door Donicie onderzocht door middel van een analyse van primaire bronnen, participerende observatie en interviews), geeft dit onderzoek nergens een beeld van een groep die 'erg vaak vooral met zichzelf bezig is'.

Uit hun onderzoek naar de geprofessionaliseerde vrouwenorganisaties concluderen Van Eijk en Tekin dat deze organisaties momenteel weinig invloed hebben op het emancipatiebeleid, maar ze houden de mogelijkheid open dat dit weer anders kan worden. Dat weinig buitenstaanders gehoord zullen hebben van de momenteel wél actieve vrouwengroepen in Nederland, zoals Vreekamp opmerkt, is een gegeven dat ook geldt voor de Nederlandse poot van de anders-globaliseringsbeweging, de punkbeweging, Eurodusnie, het cyberfeminisme, de huidige gekkenbeweging en patiëntenorganisaties, de veganistische beweging en het Shamanisme.

Ik ben het dan ook niet eens met Vreekamps conclusie dat de bundel te weinig inzicht geeft in de nieuwe sociale bewegingen. Het doel van de bundel was een inzicht te geven in bewegingen waar buitenstaanders nauwelijks weet van hebben, en dat is grotendeels gelukt als ik afga op de reacties van die buitenstaanders ('Goh, ik wist niet dat er nog zoveel bewoog in Nederland'). Dat het boek een aantal tekortkomingen kent, met name af en toe wat betreft systematische verantwoording van keuzen (bijvoorbeeld welke personen waarom geïnterviewd zijn), daar ben ik het wel weer mee eens. Onderzoek kan altijd beter, en dit geldt zeker ook voor leeronderzoeken.